

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONGRESS
LAWYERS AND ECONOMISTS**

**SCIENTIFIC ASSOCIATION
OF ECONOMISTS AND
LAWYERS "FUNDACIO"**

DECEMBER, 5TH, 2014, ZAGREB (CROATIA)

Scientific Association of Economists and Lawyers
«Fundacio»

International scientific and practical Congress
Lawyers and Economists
December, 5th, 2014, Zagreb (Croatia)

Zagreb, 2014

ISBN 9789537142216

The Scientific Association of Economists and Lawyers (SAEL «Fundacio»)

The Scientific Association of Economists and Lawyers «Fundacio»:Zagreb's International Conference on Law and Social Sciences (December, 5th, 2014), Zagreb (Croatia),2014,the collection of scientific papers, p. 163

Published and printed by the Scientific Association of Economists and Lawyers «Fundacio».

The Scientific Association of Economists and Lawyers (SAEL «Fundacio»), 5 Postonskastr., Zagreb, Croatia, e-mail: info@fundacio.biz, web:http://fundacio.biz. Nopart of this publishing, including text, illustrations or any other elements may beusedor reproduced in any way without the permission of the publisher or/ and the author of the appropriate article.

Print publishing circulation: 1000.

Abstracts presented in author's edition as of the international and national legislation on the date of the Congress.

ISBN 978-953-7142-21-6

©The Scientific Association of Economists and
Lawyers «Fundacio», 2014
© 2014 Article writers
© 2014 All rights reserved

Чернадчук Т.О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Становлення України як демократичної, соціально-орієнтованої, правової держави, входження її у Європейські та Світові співтовариства ставить одним із першочергових завдань проведення правової реформи, яка б передбачала, зокрема, приведення національного законодавства у відповідність до норм та вимог міжнародного права.

Зближення правових систем зумовлює розроблення теорії щодо реалізації Стратегії інтеграції України у Світове співтовариство, вимагає переосмислення положень міжнародного права шляхом синтезування ідей відповідних правових напрямків. Перспективи розвитку вітчизняної банківської системи в сучасних умовах обумовлюються не лише рівнем українського законодавства та якістю правової системи, але великою мірою повнотою врахування вимог і норм міжнародно-правових інституцій, і в першу чергу Європейського Союзу. «Адаптація законодавства» на тлі іншої термінології, що також вживається в контексті врахування «іноземного» законодавства, фактично є практикою пристосування до правового «поля» відповідних міжнародних, державних, зокрема країн Європейського Союзу законодавства України. Наразі йдеться про систему фінансово-правових засад, завдяки яким узгоджуються ключові принципи та законодавчі норми щодо загальних правил функціонування та розвитку банківської сфери в Україні.

Слід зазначити, що проблемою сучасного законодавства, що регулює відносини у сфері банківської діяльності є відсутність системності у визначенні поняття банківської таємниці та відсутність законодавчого визначення поняття банківської інформації, її чіткої класифікації та встановлення правового режиму кожного виокремленого виду банківської інформації. За чисельністю значень і функцій, які може мати інформація при обігу в соціальних системах, вона може виступати не лише як джерело інформування про події та явища банківсько-правової дійсності та отримання знань, а й як таємниця, за посередництвом якої обмежується доступ до інформації.

ції, отримують захист державні та комерційні секрети. Ще одною проблемою можна визнати необхідність вироблення єдиного підходу в уточненні права на банківську інформацію і особливо банківську таємницю як особливого комплексного інституту, підстав та порядку обмеження права на банківську таємницю, охорони та захисту цього права при здійсненні повноважень власниками та користувачами банківської таємниці.

В сучасних умовах розвитку світового ринку фінансових послуг з характерною для нього високою мобільністю коштів та швидким розвитком технологій платіжних операцій, засоби для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також їх анонімного захисту, податкових махінацій в деяких країнах чи на певних територіях роблять фінансову злочинність транснаціональною. Одним із напрямів, що сприяють боротьбі з такими негативними тенденціями є своєчасне і повне отримання інформації, яку прийнято відносити до банківської таємниці. Як наслідок, останнім часом зберігається загальносвітова тенденція до законодавчого обмеження недоторканості банківської інформації. Банківська таємниця в багатьох розвинених країнах, як Америки, так і Європи, стає все більш прозорою. В Конвенції Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму, яка була прийнята на міністерській конференції Ради Європи 16 травня 2005 р. у Варшаві (Польща), розділ 2 глави III присвячений підрозділам фінансової розвідки (ПФР) та попереджувальним заходам. Відповідно до цієї Конвенції кожна Сторона вживає необхідних заходів для створення ПФР та забезпечення йому оперативного доступу до фінансової, адміністративної та правоохоронної інформації, яка потрібна для належного виконання його функцій, включаючи аналіз повідомлень про підозрілі операції. До глави IV вищезгаданої Конвенції, присвяченої міжнародному співробітництву, включені статті, що регулюють взаємне виконання запитів про надання інформації щодо банківських рахунків (стаття 17) та банківських операцій (стаття 18), а також про моніторинг банківських операцій (стаття 19) [1]. Відповідно в 2006 році Україна ратифікувала вищезгадану Конвенцію з заявами і застереженнями Законом N 54-V (54-16) від 31.07.2006 р. [2]. Таким чином, з метою координації дій в даній сфері, Україна взяла на себе зобов'язання, щодо сприяння діяльності ПФР, шляхом надання банками необхідної інформації. В свою чергу, з метою захисту прав та законних інтересів механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та забезпечення формування загальнодержавної багатоджерельної

аналітичної інформації, що дає змогу правоохоронним органам України та іноземних держав виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями, був прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV [3]. Слід констатувати, прийняття цього закону не вирішило проблему застосування в Україні міжнародних стандартів в сфері запобігання злочинам, пов'язаним з відмиванням коштів та інших незаконних фінансових операцій. В той же час, 14 жовтня 2014 року Верховною Радою було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який можна вважати першим кроком щодо прийняття міжнародних стандартів в сфері запобігання злочинам, пов'язаним з відмиванням коштів та інших незаконних фінансових операцій. Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями [4]. Передбачається набрання їм чинності 06.02.2015 року, відповідно, вищезгаданий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV втратить свою чинність.

Аналіз ситуації, яка сьогодні існує в Україні, дає змогу стверджувати, що з одного боку, обмежений доступ до інформації, що містить відомості про фінансово-економічний стан особи, відомості щодо комерційної діяльності особи, про стан та оборот коштів по її рахунках, забезпечує захист особистих та комерційних інтересів клієнта від зловживань з боку інших осіб шляхом недобросовісного використання отриманої у вільному доступі інформації. З іншого боку, обмежений доступ викликає певні ускладнення при здійсненні контрольно-перевірочної діяльності органів, що відповідають за формування та наповнення доходної частини Державного бюджету України, а саме: неотримання та/або несвоєчасне отримання відомостей про стан та оборот коштів на рахунках платників податків у період здійснення контроль-

них, у тому числі податкових, перевірок; отримання інформації, що становить банківську таємницю, із запізненням (після закінчення перевірки), що нівелює її значення та актуальність, а, можливо, і призводить до значних втрат Держбюджету тощо. Національний банк України постановою № 267 від 14.07.2006 р. «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» [5] затвердив і довів до територіальних управлінь НБУ та банків нові правила збереження банківської таємниці в Україні. Згідно з цією постановою банківська інформація може надаватися: за письмовим зверненням самого клієнта; за письмовою вимогою суду, а також відповідно до постанови суду; за запитом державних органів. Банк має право відмовити у розкритті інформації, що містить банківську таємницю, якщо за своєю формою або змістом вимога державного органу не відповідає вищезазначеним приписам. У разі надходження такої письмової вимоги банк зобов'язаний розкрити цю інформацію або дати мотивовану відповідь про неможливість її надання протягом 10 робочих днів з дня отримання вимоги. Відповідно, Податковий кодекс України п.73.3 ст.73 встановлює, що інформація на запит контролюючого органу надається Національним банком України, іншими банками безоплатно у порядку і обсягах, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність»[6]. В свою чергу, згідно з п. 4 ст.62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» контролюючий орган на свою письмову вимогу має можливість отримати інформацію, яка обмежується наявністю банківських рахунків. При необхідності отримати інформацію про майно, зазначене у деклараціях підконтрольного суб'єкта, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у зв'язку з проведенням перевірки їх достовірності, фіскальний орган змушений звертатися до суду[7].

Отже, отримання такої інформації ускладнене тим, що інформацію про обсяги та обіг коштів на рахунках, в тому числі про ненадходження у встановлені законом строки валютної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності, контролюючі органи можуть отримати лише в судовому порядку. Отримання інформації у такий спосіб пов'язане із значними втратами часу, вірогідністю не виконання або несвоєчасного виконання рішень суду, що призводить до негативних наслідків у вигляді фінансових втрат бюджету та надання платникам податків можливості ухилятися від належного виконання податкових (грошових) зобов'язань та перешкоджанню контролюючим органам правильно та повно визначити суми грошових зобов'язань, належних до сплати в бюджет платниками податків. Також неотримання або несвоєчасне отримання інформації, що становить банківську таємницю,

створює можливість для деяких категорій платників податків ухилитися від сплати податків та уникнути фінансової відповідальності за таке ухилення. Своєчасний же доступ до банківської таємниці податковим органам під час проведення контрольно-перевірочних заходів дає змогу оперативно реагувати на порушення податкового законодавства, запобігати ухиленням від оподаткування та виведенню значних тіньових коштів за кордон, розширює можливості фіскальних органів у здійсненні ефективного контролю за сплатою податків та наповненню Державного бюджету України.

В свою чергу, країни Європейського Союзу прагнуть підсилити боротьбу проти податкових махінацій. З метою подолання негативних наслідків цього явища, в межах Європейського Союзу 15 лютого 2011 року була прийнята Директива Ради 2011/16/ЄС про адміністративне співробітництво у галузі оподаткування та скасування Директиви 77/799/ЄЕС, яка передбачає співробітництво між податковими адміністраціями держав-членів, в тому числі і обміном інформацією. Україна прагне тісного співробітництва з Європейським Союзом в даній сфері. Так, 7 жовтня 2014 року між Україною та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) було підписано Меморандум про взаєморозуміння, який направлений на розвиток економічних та соціальних реформ в Україні, зокрема реформуванні податкової системи України, а також обміну податковою інформацією з іншими країнами.

Європейський Союз вживає рішучі заходи щодо боротьбі з негативними тенденціями, що нажалі, спостерігаються в світовій фінансовій системі. Так, на саміті, що проходив 19-20 березня 2014 року, країни Європейського Союзу домовились про обмін інформацією по банківських клієнтах. Відповідно, нові правила про більш широкий обмін банківською інформацією між країнами Європейського Союзу вступлять в силу в 2016 році та доповнять діючу з 2015 року директиву Європейського Союзу про адміністративну співпрацю в цій сфері. Крім цього, 15 жовтня 2014 року Міністри фінансів країн Євросоюзу схвалили закон, згідно з яким у 28 країнах ЄС фактично ліквідована банківська таємниця.

У Європейському Союзі провадиться активна робота по створенню Єдиної бази даних нормативних документів цього Союзу в банківській і фінансових сферах, координації банківського законодавства країн-членів Європейського Союзу. Слід відзначити, що Україна також співпрацює з Європейським Союзом у банківській сфері, про що свідчать укладені угоди про партнерство з ЄС, метою яких є адаптація банківського законодавства України до європейських стандартів. При

цьому, гармонізація систем національного і європейського права не може здійснюватися механічним перенесенням норм та стандартів у національну систему права, в ході інтеграційних процесів потрібно враховувати національні особливості. Вона має здійснюватися шляхом добровільної відмови держави від своїх повноважень. Потрібно враховувати таку особливість банківської діяльності, а в першу чергу це стосується банківської інформації та інформаційних процесів, як прагнення до уніфікації та стандартизації. Серед основних чинників гармонізації банківського законодавства повинна стати уніфікація банківської термінології, без якої неможливо досягти відповідності та узгодженості у правовій сфері.

Проблема співвідношення норм міжнародного права й національного банківського законодавства в галузі протидії легалізації злочинних доходів, а також їх анонімного захисту, податкових махінацій повинна вирішуватися на підставі принципів міжнародного права. Досвід розвинутих країн у цій сфері повинен використовуватися Україною з урахуванням особливостей побудови державного устрою, фінансової, податкової та банківської системи, глибини розвитку та динамізму законодавства, розгалуженості правоохоронних органів та громадянської активності суспільства.

Література

1. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism CETS No.: 198 – [Electronic resource] – Access to content: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=198&CM=8&DF=24/11/2014&CL=ENG>
2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму» від 31.07.2006 № 54– [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/54-16>
3. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15>
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

5. Постанова Правління Національного банку України № 267 від 14.07.2006 р. «Про затвердження правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0935-06>.
6. Податковий Кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755– VI – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121– III – [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>